

טז. מאמר (כעין שיחה) ד"ה החודש הזה לכם.

* * *

יז. נהוג ללמוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, וכן נהוג לבאר ענין בהערות אמו"ר על הזהר דפרשת השבוע.

בפרשתנו¹¹⁰ ישנם ג' פסוקים זה לאחרי זה שבהם נאמר "טהור הוא": "בוהק הוא פרח בעור טהור הוא". "קרח הוא טהור הוא". "גבח הוא טהור הוא". ובפירוש רש"י — מבאר רק את הפסוק האמצעי, "קרח הוא טהור הוא". ומזה מוכן, שפירוש הפסוק "בוהק הוא . . . טהור הוא" — מוכן בפשטות, ואין צורך לבארו; בפירוש הפסוק "קרח הוא טהור הוא" — יש מקום לטעות, ולכן צריך רש"י לבאר את הפירוש הנכון; ובפירוש הפסוק "גבח הוא טהור הוא" — בא' משני האופנים: או שאין מקום לטעות כלל, או שאין צורך לפרש את הפירוש הנכון. מכיון שפסוק זה בא בסמיכות לפסוק שלפניו, ושם כבר ביאר רש"י את הפירוש הנכון.

וכפי שיתבאר לקמן.

יח. בפרטי פירוש רש"י על הפסוק "קרח הוא טהור הוא" — "טהור מטומאת נתקין, שאינו נדון בסימני ראש וזקן שהם מקום שער, אלא בסימני נגעי עור בשר, בשער לבן ומח"י ופשוט" — צריך להבין:

(א) מדוע מעתיק רש"י גם את התיבות "קרח הוא" — כאשר אינו מפרש אלא את התיבות "טהור הוא"?

(ב) כאשר לומדים את הפסוק "איש כי ימרט ראשו קרח הוא טהור הוא" — הנה לולי פירוש רש"י היו לומדים בפשטות, ש"ימרט ראשו" אינו שייך לסימני טומאה, מכיון שאין זה ענין הקשור עם חולי ונגע, כי אם טבע האדם ("קרח הוא"), ולכן "טהור הוא". וע"ד מ"ש לפנינו "וראה הכהן והנה בעור בשרם בהרות כהות לבנות כוהק הוא פרח בעור טהור הוא", היינו, שאין זה נגע, כי אם "בוהק", ולכן "טהור הוא". אבל רש"י מפרש באופן אחר — "טהור הוא מטומאת נתקין", היינו, ש"טהור הוא" קאי לא על הקרחת עצמה (שבודאי אין בה ענין של טומאה), כי אם על הנגע שנמצא בקרחת, שאינו מטמא, ולכאורה, מניין לו לרש"י לחדש כן בפשוטו של מקרא?!

(ג) לאידך גיסא: אם ישנו הכרח לפרש ש"טהור הוא" קאי על נגע שבקרחת — מדוע מוסיף רש"י ומסיים שמטמא ב"סימני נגעי עור בשר", לכאורה "טהור הוא" פירושו שטהור לגמרי?!

יש מפרשים¹¹¹ שרש"י מוכרח לפרש שטהרה זו אינה אלא "מטומאת

(110) יג. לט"מא. (111) גו"א ורא"ם, ועוד.

נתקין". אבל מטמא הוא "בנגעי עור בשר" — מכיון שמפורש לאח"ז¹¹² "וכי יהי בקרחת או בגבחת נגע לבן אדמדם צרעת פורחת היא . . . כמראה צרעת עור בשר . . . טמא יטמאנו הכהן". אמנם, בפשטות אי אפשר לפרש כן, כי: (א) אין כל צורך שרש"י יבאר זאת בפסוק זה כאשר הדבר מפורש בהמשך הפסוקים, (ב) אם זוהי כוונת רש"י — הי' צריך להעתיק את לשון הכתוב (שמכריחו לפרש כן): "שאת . . . לבנה אדמדמת", ולא לכתוב לשון אחר — "בשער לבן ומחי' ופשיון".

(ד) רש"י אינו מסתפק בפירושו ש"טהור הוא" קאי על "טומאת נתקין" בלבד, אבל מטמא הוא "כסימני נגעי עור בשר", אלא מוסיף לפרט אותם: "בשער לבן ומחי' ופשיון". ולכאורה: רש"י אינו ספר של הלכות, ומה גם שענין זה נתפרש כבר בהתחלת הפרשה?

כמו כן ישנה קושיית ה"תורה תמימה" שמ"ש רש"י שקרחת וגבחת מטמאין בסימני נגעי עור בשר, בשער לבן ומחי' ופשיון — "היא פליאה גדולה, שהרי מפורש איתא במשנה י' פ"י דנגעים שאין מטמאין בשער לבן", ומסיים: "וחידוש על הרא"ם שלא העיר בזה".

וכמו כן מציין לפס"ד הרמב"ם¹¹³: "הקרחת והגבחת מטמאות בב' סימנין, במחי' ובפשיון . . . ולפי שאין בהם שער, אין מטמאין בשער לבן". ומביא את דברי הכס"מ: "וסובר רבינו שהתורה מיעטה (שער לבן) מהטעם שכתב" — "מפני שאין בהם שער".

ועפ"ז צריך לומר שלרש"י יש הכרח בפשוטו של מקרא שקרחת מטמא גם בשער לבן.

וכפי שיתבאר לקמן — שכל פרטים אלו (וכן דיוקים נוספים) מוכנים בפשטות, עד שרש"י אינו צריך לבאר זאת.

יט. בהערות אמו"ר על הזהר דפרשתנו¹¹⁴ מובא מאמר הזהר¹¹⁵ "ד' יהודה פתח ואמר¹¹⁶ אל תראוני שאני שחרחורת שזפתני השמש . . . מאי שחרחורת שחורה מכעי לי, אלא תרין קדרותי, חד שזפתני השמש . . . וחד דבני אמי נחרו בי . . . בני אמי אלין אינון דאתיין מסטרא דדינא קשיא וכו'".

ומבאר אמו"ר: "השייכות דהפתיחה הזאת הכא, י"ל הוא מ"ש בני אמי נחרו בי, שהוא אלין אינון דאתיין מסטרא דדינא קשיא, והוא הוא ענין הנגעים שהם ממוחין דאימא". וכמבואר גם בלקו"ת¹¹⁷ שענין הנגעים הוא מהסתלקות אור אבא (חכמה), ונשאר רק האור דבינה, ולכן נקרא בשם "סגירותא", "שכאשר נעלם ונסגר אור אבא ואינו מאיר בז"א אז נמשך וכו' בחי' הנגע".

(112) פסוקים מב"מד. (113) הלי' טומאת צרעת פ"ה ה"ט. (114) לקוטי לוי"צ ע"ד. (115) מה,

ב. (116) שה"ש א, ו. (117) פרשתנו כב, ב, כג, ב.

רועה במשך י"ח חודש, וא"כ, לא יתכן שיהודי פשוט יצליח ללמוד כל פרטי דינים אלו במשך שלושים יום! אלא מאי — מדובר אודות ידיעה כללית ושטחית כו'. ובפרט שלאחרי כל זה היו הכהנים בודקים את הבהמה לראות אם אין בה מומין. כך שאין הכרח שכאו"א מישראל יהי בקי בהלכות מומין על בוריים.

אמנם, כאשר מדובר אודות שאר הלכות החג, בדיקת וביעור חמץ, וכן סוכה וד' מינים — צריך כאו"א ללמוד ריבוי פרטי דינים כדי לדעת את המעשה אשר יעשה בפועל ממש, וצריכים ללמדם בעוד מועד, כך שיספיקו להכין את כל הענינים הדרושים עד בוא החג.

וא"כ, הרי הדברים ק"ו: אם כדי לדעת באופן כללי ושטחי אודות המומין הפוסלים בקרבן (שגם אם לא ידע, לא יבוא לידי מכשול, מכיון שהכהנים בודקים את הקרבן) צריכים לימוד במשך שלושים יום, הרי עאכו"כ שכן הוא כאשר מדובר אודות ריבוי גדול יותר של הלכות, שאותם צריכים לדעת על בוריים, להיותם דברים הנוגעים למעשה בפועל ממש.

ועפ"ז — דרוש ביאור והסבר: מדוע לא התחשבו חכמים בכך שצריכים שלושים יום כדי לדעת את כל ההלכות דבדיקת וביעור חמץ — שאז היו צריכים לקבוע את זמן התחלת לימוד הלכות פסח בי"ג אדר, שלושים יום לפני "אור לארבעה עשר"!

וכאמור — מרוב פרטי השקו"ט בנוגע לכ"ט או ל' יום, שכחו שמדובר אודות יהודי ("א לעבעדיקער איד") שצריך לדעת את המעשה אשר יעשו!

כא. ויה"ר שאצל כאו"א מישראל יהי הענין דבדיקת חמץ וביעור חמץ בעבודה הרוחנית — בנוגע ליצה"ר, שנקרא בשם "חמץ"¹²⁵.

ומובן, שבנוגע ל"חמץ" הרוחני — אין צורך להמתין עד "אור לארבעה עשר", אלא יכולים וצריכים לבדוק אחריו ולבער אותו תיכף ומיד, אפילו ביום השבת, ואדרבה — ביום השבת ישנה נתינת כח מיוחדת לענין זה, מכיון שענינו תשובה, "שבת אותיות תשב"¹²⁶, עד ל"תשובה עילאה"¹²⁷.

ועי"ז יקויים פס"ד הרמב"ם¹²⁸ "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן, ומיד הן נגאלין".

* * *

כב. הביאור בפרש"י:

כאשר לומדים את הפסוק "ואיש כי ימרט ראשו קרח הוא טהור הוא" —

¹²⁵ (ראה ר"ה ג, סע"ב. ברכות יז, רע"א (ובפרש"י שם). וראה לקו"ת צו יג, ג. ¹²⁶) אגה"ת ספ"י תורת נתן (למהרנ"ש) בסופו. יפ"ת לב"ר ספכ"ב. ¹²⁷) אגה"ת שם. ¹²⁸) הל' תשובה פ"ז ה"ה.

מתעוררת שאלה פשוטה: אם כוונת הפסוק לומר ש"ימרט ראשו" אינה נגע המטמא, ותו לא מידי — הי' הכתוב צריך לומר "ואיש כי ימרט ראשו טהור הוא", ולשם מה מוסיף הכתוב את התיבות "קרח הוא", הרי המשמעות של "ימרט ראשו" ו"קרח" — היינו הך?!

ולכן מעתיק רש"י (גם) את התיבות "קרח הוא", ומפרש, שכוונת הכתוב בהוספת התיבות "קרח הוא" היא — להשמיענו, ש"טהור הוא" (הבא בהמשך ל"קרח הוא") פירושו, ש"טהור מטומאת נתקין":

לא זו בלבד שע"י "ימרט ראשו" אינו נטמא, אלא עוד זאת, שהעובדה ד"ימרט ראשו" מעמידה אותו במצב של טהרה (לא רק שלילת ענין של טומאה), שגם אם היו בו נתקין (שבדרך כלל מטמאין) "אינו נדון בסימני ראש וזקן".

וענין זה נלמד מהוספת התיבות "קרח הוא טהור הוא": הגדר של נתקין הוא — "נגע שבמקום שער"¹²⁹, ומכיון ש"קרח הוא", היינו, שמצד טבעו אין בו שער, לכן "טהור הוא" מטומאת נתקין.

ומכיון שסיבת הטהרה היא מפני ש"קרח הוא" — מוכן, שאין זה אלא בנוגע לנתקין, נגע שבמקום שער, משא"כ "נגעי עור בשר", שבהם אינו שונה משאר אדם.

כלומר: סיבת הטהרה אינה מפני שבפסוק נאמרה תיבה מיותרת שבאה לרבות ענין מסויים (כפי' התורה תמימה), כי אילו הי' הלימוד מיתור סתם, צריך להיות טהור לגמרי (גם מנגעי עור בשר), אלא הטהרה היא מפני ש"קרח הוא", ולכן, אין זה שייך אלא לנגע שבמקום שער, ולא בנוגע לנגעי עור בשר.

ונמצא, שהכרחו של רש"י ש"נדון בסימני נגעי עור בשר" אינה ממש"נ בהמשך הכתובים, אלא מפסוק זה עצמו — שהרי התורה פירשה שסיבת הטהרה היא מפני ש"קרח הוא", שבו מודגש שאין זה שייך אלא לנגעים הקשורים עם "מקום שער" דוקא, משא"כ נגעי עור בשר, כנ"ל.

ומפרט רש"י את הסימנים דנגעי עור בשר, "שער לבן ומחי' ופשוין" — כדי להדגיש שלמרות ש"קרח הוא" נידון גם ב"שער לבן". והטעם — מכיון שהנגע אינו במקום שער אלא במקום "עור בשר", ובזה נידון גם "קרח", ככל שאר אדם.

ולאחרי שרש"י מפרש זאת בפסוק "קרח הוא טהור הוא" — מוכן, שכן הוא הפירוש בפסוק שלאחריו, "גבח הוא טהור הוא", שלא זו בלבד שהגבחת אינה מטמאה, אלא אדרבה — הגבחת היא סיבת הטהרה מסימני נתקין, משא"כ נגעי עור בשר, כנ"ל.

(129) פרש"י לעיל פסוק ל.

כג. הביאור במ"ש רש"י ש"קרח" מטמא בנגעי עור בשר "בשער לבן ומח"י ופשויון" — היפך דברי המשנה שאינו מטמא בשער לבן. ובהקדים: בתורה תמימה הקשה: מהו הצורך למעט ששער לבן אינו מטמא בקרח, "הלא בלא"ה לא שייך בקרחת וגבחת סימן שער לבן, אחרי דמקום קרחת וגבחת אין מגדל שער כלל. . . ובאמת הרמב"ם כתב הלשון קרחת וגבחת אין מטמאין בשער לבן לפי שאין בהם שער לבן, עכ"ל, וכוונתו למש"כ דאינם ראויים לגדל שער, והכ"מ שם כתב דסוכר הרמב"ם דלכן מיעטה התורה שער לבן בקרחת וגבחת מפני שאין בהם שער, עכ"ל. אבל כמדומה אני שאין מדרך הדרשות למעט דבר שחיובו מצד הטבע?"

והביאור בזה — בפשטות:

אילו לא היתה יכולה להיות מציאות של שער לבן בנגע שבקרחת או בגבחת — לא היתה התורה צריכה למעט ענין זה. בודאי יכולה להיות מציאות של שער לבן בנגע שבקרחת, אף שבדרך כלל הרי זה מקום שאינו מגדל שער, אלא שמצד הדין אין לייחס לזה חשיבות של "שער לבן" שהוא סימן טומאה, להיותו במקום שאינו מגדל שער.

כלומר: מכיון שמקום זה אינו מגדל שער מצד הטבע, הנה גם כאשר נראה בו שער לבן, בהכרח לומר שיש לכך סיבה צדדית, ולכן אין לזה דין של שער לבן ביחס לענין של טומאה. משל למה הדבר דומה — לשער שצמח ע"י סם (כפי שרואים במוחש כיום, שיכולים לרפא קרחת ע"י תרופות כו'), או שער מלאכותי, שאין זה אלא מצד סיבה צדדית בלבד, וכמו שער של אדם אחר.

וזהו הפירוש הפשוט בדברי הרמב"ם "לפי שאין בהם שיער אין השיער הלבן סימן טומאה בהם": הרמב"ם לא אומר ש"אין בהם שיער לבן", אלא "אין השיער הלבן סימן טומאה בהם", היינו, שגם כאשר צומח שם שיער לבן — אין לזה דין של שיער לבן ביחס לטומאה, וטעם הדבר — "לפי שאין בהם שיער", היינו, שמצד הטבע אין זה מקום שיער, ומכיון שכן, מוכח, ששיער זה אינו אלא מצד סיבה צדדית כו'.

אמנם, כל זה הוא בלימוד ע"ד ההלכה, ש"קרח הוא" בא למעט כל עניני נגעים הקשורים עם שערות, הן בנוגע למקום הנגע והן בנוגע לנגע גופא. אבל בפשוטו של מקרא — "קרח הוא" בא למעט רק "מקום שער" (מכיון שאצלו לא קיים המושג ד"מקום שער"), משא"כ בנוגע לנגע עצמו — מה תועיל ההסברה שאדם זה "קרח הוא", ובמילא, שער זה אינו בטבע — הרי כל המושג דשער לבן בתור סימן טומאה הוא לפי שאין זה דבר טבעי! ולכן, מוסיף רש"י ומדגיש "בשער לבן ומח"י ופשויון".

ועפ"ז יזמתק מ"ש הרמב"ם טעם ("לפי שאין בהם שיער אין השיער

הלבן סימן טומאה בהם"). אף שאין דרכו לפרש את טעמי ההלכות — דמכיון שמצד פשוטו של מקרא מסתבר לומר כדברי רש"י (כנ"ל), לכן מוכרח להוסיף ולהדגיש "לפי שאין בהם שיער אין השיער הלבן סימן טומאה בהם". הן בנוגע למקום שיער והן בנוגע לנגע עצמו.

כד. המדובר אודות ענין של טומאה וטהרה — קשור גם עם ענין ה"רגלים", כמובא בפרש"י בפרשה שלפנ"ז¹³⁰: "חייב אדם לטהר עצמו ברגל".

וענין זה מודגש ביותר בנוגע לחג הפסח — להיותו "ראש השנה לרגלים"¹³¹, כדברי הגמרא¹³² "רגל שבו ראש השנה לרגלים".

והנה, חג הפסח קשור עם אברהם אבינו — כמבואר בכ"מ¹³³ שג' הרגלים פסח שבועות וסוכות הם כנגד ג' האבות אברהם יצחק ויעקב. פסח כנגד אברהם, כמ"ש¹³⁴ "לושי ועשי עוגות" (מצות), וכיו"ב בנוגע לשאר הימים טובים.

ומכיון שחג הפסח קשור עם אברהם אבינו — מוכן, שבחג הפסח ישנה הדגשה מיוחדת (גם) על הענין ד"הכנסת אורחים" (מלבד ענין הטהרה). שבזה היתה עיקר עבודתו של אברהם אבינו¹³⁵, ובפרט שהקשר שבין אברהם אבינו לחג הפסח נלמד מהפסוק "לושי ועשי עוגות" שנאמר בנוגע לעבודתו של אברהם אבינו ב"הכנסת אורחים".

ועד כדי כך — שמסיפור זה (שבו נאמר "לושי ועשי עוגות") למדים את גודל העילוי ד"הכנסת אורחים" שהיא "גדולה... מהקבלת פני שכניה"¹³⁶, שלכן אמר אברהם אבינו להקב"ה שימתין לו עד שיכניס את האורחים.

[וכמדובר פעם אודות השאלה שבדבר — מניין ידע אברהם אבינו ש"גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה"? בשלמא אנו, למדים זאת מהנהגתו של אברהם אבינו, אבל מניין ידע אברהם אבינו שכך צריך להתנהג?! ונתבאר בזה, שכאשר אברהם אבינו ראה שהקב"ה הזמין לו "שלשה אנשים" באותו זמן שבא לבקרו

]שהרי אברהם אבינו ידע שכל דבר שבעולם הוא כהשגחה פרטית — לפני זמנו של אברהם הי' העולם מתנהג באפילה, אבל לאחרי שבא אברהם התחיל להאיר כו'¹³⁷, עי"ז שהחדיר את הידיעה וההכרה שהעולם קשור עם הבורא — ומכיון שכן, הרי בודאי שהמאורע ד"שלשה אנשים נצבים עליו", אינו בדרך מקרה בלבד, שהיו צריכים לעבור במקום זה, אלא כך סיבב הקב"ה

¹³⁰ שמיני יא, ח. ¹³¹ ר"ה כחלתה. ¹³² שם ד, א. ¹³³ טור אורח סתי"ז ועוד. ¹³⁴ וירא יח, ו. ¹³⁵ ראה ספר הערכים — חב"ד כרך א ס"ע סט ואילך. וש"נ. ¹³⁶ שבת קכז, א. ומב"ם ה"ל אבל פי"ד ה"ב. ¹³⁷ ראה ב"ר פב, ג.